

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Hoeve De Schans met tuin

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed |Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Titel:	Hoeve De Schans met tuin
Provincie:	Vlaams-Brabant
Gemeente:	Diest
Deelgemeente:	Schaffen
Bron:	Schepping: 2014-04-21 Bijwerken: 2018-10-03 URI: https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134485
Coördinaten:	Breedte: 5.06541980082 Lengte: 51.0134399729

Primaire tekst

Landhuis met hoeve uit 1820 omgeven door informele tuin, circa 0,5 hectare, aangelegd rond 1910, binnen de omgrachting van de rechthoekige schans uit het begin van de 17de eeuw; enkele zeldzame bomen.

Het ontstaan van de schansen – plaatsen waar de mensen zich met (levende) have en goed konden 'verschansen' en eventueel verdedigen – in het zuiden van de Kempen en het noorden van het Hageland, is een gevolg van de oorlogsomstandigheden tijdens de 16de en vooral de 17de eeuw. In een laaggelegen gebied groeven de dorpelingen een diepe, 2 tot 3 m brede gracht rond een stuk weiland – in dit geval 62 are groot. Met de uitgegraven grond werd aan de binnenzijde een borstwering aangelegd. De schans was enkel toegankelijk via een valbrug en op de meeste schansen werden ook huisjes gebouwd, die later soms tot een zelfstandige, permanente woonentiteit uitgroeiden. De schans bij het gehucht Rode wordt voor het eerst vermeld in 1635 (*"een huys op de schanse tot neer Rode"*). Op de Ferrariskaart (1771-1775) wordt de schans echter afgebeeld zonder gebouwen; dit stemt overeen met een getuigenis uit 1779 waarin slechts over een *"plekke bempts"* gesproken wordt.

Rond 1820, bij de opstelling van het Primitief kadaster, omvatte de schans twee gebouwen: een semi-gesloten hoeve met een losstaand bakhuis in de zuidwestelijke hoek, waar tevens de ringgracht onderbroken is, en een klein *"speelhuis"* tegen de noordelijke grachtarm aan. Als eigenaar wordt in het kadaster een zekere Josephus Sulpitius Adriaens vermeld, *"secretaris"* te Diest (volgens Claes e.a. zou het om een zekere Van Dormael gaan). De rest van de oppervlakte binnen de ringgracht, 47 are, bestond uit *"hof"*, te verstaan als nutstuin mogelijk gecombineerd met sierelementen. In 1869 werd het landgoed eigendom van Michel Theys, dankzij zijn huwelijk met Caroline Adriaens; hij was van 1866 tot 1903 onafgebroken burgemeester van Diest. Ten gevolge van een verbouwing tijdens het interbellum (waarvan in het kadaster geen sporen werden gevonden) heeft het landhuis twee gezichten gekregen:

- 1° een naar de tuin toegekeerde, witgepleisterde gevel met een homogeen classicistisch karakter dankzij het leien schilddak met twee dakkapellen, de geprofileerde daklijst en de raamverdeling (acht vierkante glazen) van de beluikte vensters en, ten slotte, de symmetrie van de twee aanbouwen, eveneens onder schilddak;
- 2° een naar het noorden toegekeerde gevel, die een opmerkelijk archaisch karakter heeft: vakwerk, een balkon van hout en baksteen boven de ringgracht, een opkamer en het feit dat de gevel in het water van de ringgracht staat. Opmerkelijk is dat het schilddak het gebouw niet over zijn hele diepte overdekt, maar dat het achterste gedeelte onder een lager lessenaardak met daklijstbalkjes ligt.

De huidige toegang tot het domein ligt in de noordoostelijke hoek van de schans; kettingpalen, een zogezegde ophaalbrug, een (lage) steekboogpoort zonder deur in een gevel die bekroond wordt door een wapenstein in een driehoekig fronton, gedateerd anno 1767, onderstrepen het historiserende karakter van de voormelde verbouwing. Ook de hoeve werd kort geleden ingrijpend

verbouwd, maar aan bepaalde gedeelten kan men de ouderdom nog aflezen, met name de lemen woonvleugel en de bakstenen dwarsschuur. Opmerkelijk is de mooie, oude kassei van de binnenplaats.

Bij het 'landschappelijk' opplanten van een rechthoekig perceel van amper een halve hectare groot is de keuzevrijheid niet zo groot en meestal komt men tot een zelfde resultaat: een grotendeels leeg gazon omringd door bomen, die in het geval van de Schans tegen de ringgracht werden aangeplant. De term "*hof d'agrément*" duikt voor de Schans pas op in 1908, vlak na de dood van Michel Theys. Bij de definitieve verdeling van het eigendom in 1912 wordt Jozef Theys eigenaar. Een groot gedeelte van de huidige beplanting zou uit die periode kunnen stammen, met name: de vervaarlijk hellende Amerikaanse amberboom (*Liquidambar styraciflua*) bij de toegangspoort, diverse bruine beuken (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), tamme kastanjes (*Castanea sativa*) en een paar zomereiken (*Quercus robur*), in één geval de zuilvorm (*Quercus robur* 'Fastigiata'), een plataan (*Platanus x hispanica*), bomen met stamontrekken tot circa 3 meter. Tot deze generatie behoren ook de wegbeplantingen met witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), zomerlinde en bruine beuk ten zuiden en ten oosten van het domein, en enkele curiosa: een zomerlinde met ingesneden blad (*Tilia platyphyllos* 'Laciniata') en vooral een Noord-Amerikaanse linde met een opvallend groot blad met zilvergrijze onderkant (*Tilia monticola*). Er zijn echter ook een paar bomen die een stuk ouder zijn: een bruine beuk met 348 cm omtrek, een Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) met 378 centimeter omtrek en een monumentale driestammige haagbeuk (*Carpinus betulus*).

Merkwaardige bomen (opname 7 juni 1997). Het cijfer in vet geeft de stamomtrek in centimeter weer. De omtrek wordt standaard gemeten op 150cm hoogte, tenzij anders tussen haakjes vermeld. Het cijfer vooraan verwijst naar de locatie van de bomen op een plan in het inventarisdossier.

- 1. Amerikaanse amberboom (*Liquidambar styraciflua*) **256**
- 2. zomerlinde met ingesneden blad (*Tilia platyphyllos* 'Laciniata') **112** (90)
- 9. gewone haagbeuk (*Carpinus betulus*) **231** (30)/**135**
- 14. Monticola linde (*Tilia monticola*) **192**, op onderstam **265** (40)
- 17. Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) **372**
- 18. Amerikaanse gleditsia (*Gleditsia triacanthos*) **206**
- 28. treurginkgo? (*Ginkgo biloba* 'Pendula?') **181** (40)
- 12. bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') **348**

Auteur: De Jaeck, Herlinde

Auteur: De Maegd, Christiane

Auteur: Deneef, Roger

Datum: 2007

Titel Text: Tuin bij hoeve De Schans

Grafische documenten

De "ophaalbrug" over de ringgracht en het tijdens het interbellum verbouwde landhuis op de Schans van Rode te Schaffen (Deneef, Roger, 20-03-2014, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Oudste kadastrale legger [212] Schaffen, artikel 1537, nrs. 138 en 140.

CLAES F., HANEGREEFS G., LOIX F. & REYNDERS N., *Schaffen door de eeuwen heen*, Tielt-Winge, Oost-Brabantse Werkgemeenschap, 1989, p. 225-228.

HUON M., *Gemeentepolitiek vanaf 1866*, in *Diest in de vorige eeuw*, tentoonstellingscatalogus, Diest, Vrienden van het Stedelijk Museum en Archief Diest, 1986, p. 66-77.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120569>

Beknopte karakterisering

Datering: eerste helft 17de eeuw, eerste kwart 19de eeuw, vóór WO I

Typologie: hangbruggen, hoeven, kettingpalen, landhuizen, schansen, tuin- en parkbeplantingen, tuinen